

UNIVERSITATEA
LUCIAN BLAGA
— DIN SIBIU —

Școala doctorală de Teologie

Domeniul de doctorat: Teologie

TEZĂ DE DOCTORAT

**BIZANȚUL ȘI VENEȚIA ÎN VREMEA
CRUCIADELOR (sec. XI-XIII).**

*Alianțe și conflicte. Urmări asupra vieții
bisericești din Constantinopol*

Doctorand:

Ion Alexandru MIZGAN

Conducător de doctorat:

Pr.prof.univ.dr. Nicolae CHIFĂR

TEZĂ DE DOCTORAT

REZUMAT

BIZANȚUL ȘI VENEȚIA ÎN VREMEA CRUCIADELOR (sec. XI-XIII). *Alianțe și conflicte. Urmări asupra vieții bisericești din Constantinopol*

Cuvinte cheie: Bizanțul, Veneția, Cruciadele, alianțe, conflicte, tratate, discuții
teologice

CUPRINS

INTRODUCERE	8
1. Veneția, Cruciadele și lumea Bizanțului	8
2. Tematica și obiectivele cercetării	15
3. Metodologia și delimitările cercetării	16
I. BIZANȚUL ȘI VENEȚIA ÎN VREMEA CRUCIADELOR. IZVOARE. ISTORIOGRAFIA PROBLEMEI	19
I.1. Cruciadele – pasiunea istoricilor din toate veacurile.....	19
I.2. Izvoare principale.....	22
I.3. Istoria Veneției	27
I.4. Relațiile veneto-bizantine în vremea Cruciadelor	29
I.5. Cercetări în istoriografia românească.....	36
II. BIZANȚUL ȘI VENEȚIA PÂNĂ LA MOMENTUL DECLANȘĂRII CRUCIADELOR	41
II. 1. Bizanțul – continuator al Imperiului Roman.....	41
II.2. Începuturile Veneției la Torcello	44
II.3. Veneția și Bizanțul imperial.....	47
II.3.1. Bizanțul și Veneția în secolele VI-IX	47
II.3.2. Titlurile nobiliare bizantine ale dogilor Veneției	55
II.3.3. Bizanțul și Veneția în secolele IX-XI 57	
II. 3.4. Biserica San Marco - o splendoare a arhitecturii bizantine.....	62
III ALIANȚELE DINTRE BIZANȚ ȘI VENEȚIA ÎN VREMEA CRUCIADELOR	65
III.1. Tratatetele dintre bizantini și venețieni din anii 992 și 1082.....	65
III.2. Împăratul Ioan al II-lea Comnenul (1118-1143) și venețienii	81
III.2.1. Chrisobulul din anul 1126	83
III.3. Relațiile dintre bizantini și venețieni în timpul împăratului Manuel I Comnenul (1143-1180)	85
III.3.1. Politica lui Manuel după Cruciada a Doua. Tratatetele cu Veneția din anii 1147 și 1148	87
III.4. Andronic I Comnenul (1183-1185) și venețienii.....	94

III.5. Isaac al II-lea Anghelos și Tratatul cu Veneția din anii 1187 și 1189.....	96
III.6. Împăratul Alexios al III-lea și Republica Veneția	102
IV. PRINCIPALELE CONFLICTE DINTRE BIZANȚ ȘI VENETIA ÎN VREMEA CRUCIADELOR	105
IV.1. Dogele Domenico Michiel (1118-1130) și confruntarea Republicii Veneția cu Bizanțul	105
IV.2. Împăratul Manuel I Comnenul (1143-1180) și conflictul cu venețienii din anii 1171-1172	109
IV.3. Marea revoltă antilatină din Bizanț la anul 1182.....	112
IV.4. 1204- Veneția cucerește și jefuiește Bizanțul.....	113
IV. 4.1. Asediul capitalei bizantine	113
IV.4.2. Jefuirea Constantinopolului.....	122
IV.5. Veneția și Bizanțul după recucerirea Constantinopolului de către bizantini (1261)	129
IV.6. Atitudinea Veneției față de Bizanț după anul 1261	135
V. ROLUL VENETIEI ÎN DEVIEREA CRUCIADEI A PATRA SPRE CONSTANTINOPOL	138
V.1. Chemarea la o nouă Cruciadă	138
V.2. Raporturile cruciaților cu Republica Veneția	145
V.2.1. Cruciații în drum spre Veneția.....	146
V.2.2. Impasul cruciaților la Veneția.....	147
V.2.3. Negocieri pentru atacarea cetății Zara	149
V.2.4. Plecarea flotei cruciate spre Zara.....	151
V.2.5. Atacarea și cucerirea cetății Zara.....	153
V.3. Rolul Veneției în devierea Cruciei spre Constantinopol.....	154
V.3.1. Cruciații la Zara	154
V.3.2. Urmările devierii Cruciei spre Constantinopol	158
V.3.3. Veneția și jocurile Papalității în cucerirea Constantinopolului.....	162
V.4. Veneția și implicațiile sale în cucerirea Constantinopolului: divergențe între istorici ..	164
V.4.1. Teoria conspirației	164
V.4.2. Veneția și diversiunea spre Constantinopol.....	168
VI. VENETIA ȘI ÎMPĂRȚIREA BIZANȚULUI	174
VI.1. Alegerea și încoronarea noului împărat la Constantinopol	174
VI.2. Împărțirea „Romaniei” între venețieni și francezi.....	175
VI.3. Reacția bizantină după cucerirea Constantinopolului de către venețieni și francezi....	186

VII. VIAȚA BISERICESCĂ DIN CONSTANTINOPOL ÎN VREMEA STĂPÂNIRII LATINILOR (1204-1261).....	193
VII.1. Papa Inocențiu al III-lea și bizantinii	193
VII.2. Prăpastia psihologică dintre bizantini și latini	201
VII.3. Venețianul Tomaso Morossini și politica Papalității de supunere a „schismaticilor”	204
VII.4. Situația bisericească a bizantinilor din Constantinopol	207
VII.5. Discuții teologice între latini și bizantini în vremea Imperiului latin de Constantinopol (1204-1261).....	212
CONCLUZII.....	218
BIBLIOGRAFIE	222
ANEXE.....	242

Apariția Cruciadelor în istorie la sfârșitul secolului al XI-lea reprezintă apogeul unui proces al conceptului de „Război Sfânt”, derulat pe parcursul mai multor veacuri, culminând cu declanșarea acestora la sfârșitul secolului al XI-lea. Alianțele Bizanțului cu Republica Veneția au jucat un rol decisiv în evoluția evenimentelor din Mediterana, spațiul bizantin și Orientul Creștin pe tot parcursul desfășurării Cruciadelor (secolele XI-XIII).

Tema abordată în lucrarea de față se intitulează: **„Bizanțul și Veneția în timpul Cruciadelor (sec. XI-XIII). Alianțe și conflicte. Urmări asupra vieții bisericești din Constantinopol”**. Problematika abordată în lucrarea de față are în vedere înțelegerile sau tratatele de susținere reciprocă a celor două părți, Imperiul Bizantin și Republica Veneția, tratate prin care Bizanțul acorda venețienilor privilegii comerciale în Constantinopol și între granițele Imperiului, Veneția urmând să sprijine politic Imperiul prin punerea la dispoziția acestuia a flotei maritime venețiene.

Primul capitol intitulat „Bizanțul și Veneția în vremea Cruciadelor. Izvoare. Istoriografia problemei”, prezintă izvoarele principale ale Cruciadelor, care au stat la baza redactării lucrării, precum și principalele lucrări istoriografice care prezintă istoria Veneției și istoria Bizanțului în vremea derulării expedițiilor cruciate.

Cel de-al doilea capitol al lucrării, „Bizanțul și Veneția până la momentul declanșării Cruciadelor”, prezintă aspecte din istoria Imperiului Bizantin și din istoria Veneției, până la momentul declanșării Cruciadelor. Am arătat că apariția pe scena istoriei a Bizanțului nu înseamnă apariția unui nou stat, ci istoria Bizanțului este de fapt continuarea istoriei Romei antice. Am ținut să precizăm că din punct de vedere cronologic, Imperiul Bizantin a succedat Imperiului Roman. În ce privește istoria Veneției am arătat că începuturile Veneției își au obârșia în insula Torcello. Torcello a rămas în istoria Veneției o insulă de referință întrucât aici a fost primul loc marcant de întemeiere a Veneției și adăpostește unul dintre cele mai semnificative repere ale arhitecturii bizantine: catedrala Adormirea Maicii Domnului. Tot în acest capitol sunt prezentate relațiile

dintre Imperiul Bizantin și Republica Veneția până în veacul al XI-lea, titlurile nobiliare bizantine acordate conducătorilor Republicii Veneția, precum și anumite divergențe apărute din cauza intereselor comerciale venețiene în detrimentul intereselor Bizanțului.

Capitolul al treilea al lucrării prezintă tratatele de cooperare sau alianțele dintre Bizanț și Veneția în vremea Cruciadelor. Raporturile dintre Bizanț și Veneția sunt clar definite de două documente ajunse până la noi: unul, din 992, care reprezintă un punct de pornire, celălalt, din 1082, care reprezintă un punct final. Celelalte chrisobuluri din secolul următor au făcut mereu referire la acestea. Ambele constituie pilonii pe care se bazează toată structura raporturilor venețiano – bizantine din secolul al XI-lea. În perioada dintre cele două chrisobuluri, are loc cucerirea Dalmației, chestiunea recunoașterii titlului de „Veneticorum ac Dalmaticorum dux”, reluarea titlurilor nobiliare sub Pietro Orseolo al II-lea și intervenția armată împotriva normanzilor în Marea Adriatică alături de flota bizantină. În timpul domniei lui Alexios relațiile dintre bizantini și venețieni nu au fost foarte tensionate, dar după moartea sa situația avea să se schimbe. Împăratul Ioan al II-lea simțind că pericolul normand s-a diminuat pentru Bizanț, din cauza problemelor interne din Apulia normandă, a considerat că a sosit vremea să abroge tratatul comercial pe care tatăl său îl încheiase cu Veneția în 1082. La început venețienii nu au reacționat. Abia din 1122 Republica Sfântului Marcu a început să reacționeze prin unele represalii navale în anumite teritorii bizantine. Astfel venețienii au asediat capitala insulei Corfu (1123), au atacat insulele Rhodos, Samos, Lesbos, Chios, orașele Modon și Pelopones și coasta dalmată (1124-1125), apoi au cucerit Kephalaria în primăvara anului 1126. Pentru că flota bizantină nu putea face față atacurilor venețienilor, Ioan al II-lea a început negocierile cu Republica Veneția, care au dus la restabilirea totală tratatului comercial din 1082. După ocuparea tronului Bizanțului de către Manuei I Comnenul, politica externă a Imperiului s-a îndreptat spre Apus, împăratul angajându-se într-o politică occidentală cu consecințe dezastruoase pentru Imperiul Bizantin. În politica sa occidentală a mers pe ideea alianței cu Germania, care a avut la bază pericolul generat de creșterea puterii normanzilor din Italia. Declanșarea celei de a Doua Cruciade a depozat Bizanțul de sprijinul german și a expus Imperiul unui pericol dublu, al normanzilor și al cruciaților. În timpul Cruciadei a Doua Manuel a luat măsuri serioase pentru un război împotriva lui Roger, prin care dorea să se răzbune pentru atacul perfid întreprins asupra insulelor din Adriatică și teritoriul Greciei și pentru ținerea sub ocupație a insulei Corfu. În această situație Veneția, care privea cu oarecare teamă creșterea puterii normanzilor, a consimțit de bunăvoie să sprijine acțiunea Bizanțului cu flota ei,

iar pentru ajutorul acesta a primit noi privilegii comerciale în Imperiul Bizantin. Pe lângă cartierele și cheiurile din Constantinopol care le fuseseră acordate venețienilor prin tratatele comerciale anterioare, Manuel le-a acordat noi terenuri și locuri de acostare a vaselor. Prin tratatul din anul 1147 Manuel I le confirmă venețienilor edictele lui Alexios I și Ioan al II-lea, precum și apartenența insulelor Cipru și Creta. Prin tratatul din anul 1148 împăratul bizantin Manuel I Comnenul le confirmă venețienilor cartierul primit în Constantinopol în vremea lui Alexios I, mărindu-i suprafața, acordându-le noi pământuri și case, precum și un nou punct de acostare a vaselor venețiene. La momentul urcării pe tron a lui Isaac al II-lea Anghelos în 1185 situația Imperiului era dificilă. În ce privește relațiile cu Veneția, Isaac al II-lea Anghelos a fost nevoit să recunoască vechile chrisobule încheiate de predecesorii săi cu Republica Sfântului Marcu. Într-un chrysobul de la începutul anului 1187 Isaac al II-lea confirmă venețienilor edictele lui Alexios I, Ioan al II-lea și Manuel I. Împăratul Alexios al III-lea Anghelos (1195-1203) ajunsese la tron într-un moment când toată lumea aștepta un împărat războinic și puternic, dar el s-a dovedit a fi departe de aceste așteptări. Prin Tratatul din noiembrie 1198, Alexios al III-lea a reînnoit cu venețienii Tratatul politico-militar, încheiat de Isaac al II-lea cu aceștia. Acesta confirma valabilitatea edictelor acordate de Alexios I, Ioan al II-lea, Manuel I și Isaac al II-lea. Prin acest tratat se garanta siguranța persoanelor și bunurilor celor care se stabiliseră pe teritoriul Imperiului Bizantin. De asemenea, se promitea venețienilor intervenția Imperiului în cazul în care Republica Sfântului Marcu ar fi fost atacată. Tratatul acorda libertate de mișcare pe uscat și pe mare, scutea navele și negustorii venețieni de plata oricăror taxe vamale și extindea numărul localităților în care aceștia li-ar fi putut desfășura comerțul. Li se acordau venețienilor garanții juridice, stabilind competențele judecătorilor lor pe teritoriul Imperiului, precum și pe cele ale judecătorilor imperiali, cu procedurile specifice de urmat.

Toate aceste tratate semnate de bizantini în decursul derulării Cruciadelor, respectiv în secolele XI-XIII), cu Republica Veneția, au făcut din Republica Sfântului Marcu o mare putere maritimă și comercială, în vreme ce Imperiul Bizantin a stagnat, și în cele din urmă s-a ajuns la cucerirea Marelui Oraș de către cavalerii celei de a Patra Cruciade, care ghidați de vasele venețiene vor cuceri și jefui Constantinopolul în anul 1204.

Capitolul al patrulea al lucrării prezintă principalele conflicte dintre bizantini și venețieni în vremea Cruciadelor. Un prim conflict, care merită să fie reținut, între Republica Sfântului Marcu și Imperiul Bizantin, s-a derulat în vremea împăratului Ioan al II-lea Comnenul (1118-1143) și a

dogelui Domenico Michiel (1118-1130). În condițiile în care venețienii, care erau cândva dependenți de Imperiul Bizantin, s-au implicat cu flota Republicii în desfășurarea Cruciadelor și se comportau ca stăpâni de-a lungul coastelor Levantului, bizantinii și-au căutat noi aliați în pisani, cărora le-au oferit o piață în Constantinopol, în schimbul promisiunii de a ajuta Imperiul cu flota lor la nevoie. Astfel împăratul bizantin Ioan al II-lea Comnenul (1118-1143), nemulțumit pe de-o parte de lăcomia venețienilor, dar încurajat pe de altă parte și de faptul că Apulia normandă avea probleme interne și astfel dispărea pericolul normand pentru Bizanț, a abrogat tratatul comercial pe care tatăl său îl încheiase cu Veneția. În această situație, după stabilizarea situației din Țara Sfântă, dogele Domenico Michiel, a pornit o acțiune de intimidare a împăratului Ioan al II-lea Comnenul și pe drumul de întoarcere către Veneția flota venețiană a atacat și jefuit insulele Rhodos, Chios, Lesbos, Samos, Andros, Modon și Cefalonia. Conflictul a durat patru ani și s-a sfârșit cu recunoașterea de către Bizanț a propriei înfrângerii. Prin urmare Bizanțul a fost nevoit să recunoască restabilirea totală a tratatului din 1082 prin încheierea unui nou chrisobul în 1126. Manuel I Comnenul (1143-1180) a fost foarte atașat de cultura occidentală, purtându-se mai degrabă ca un cavaler decât un basileu din Bizanț. Manuel I Comnenul și-a dat seama treptat de pericolul consolidării pozițiilor economice ale negustorilor italieni pe piețele Bizanțului, pe măsură ce resentimentele antiveneteiene ale bizantinilor s-au accentuat. Pentru a contrabalansa influența Veneției în economia și politica Imperiului, Manuel a acordat Genovei în octombrie 1169, rivala Republicii din lagune, largi privilegii, cum ar fi reducerea taxelor comerciale și dreptul de a avea colonii în imperiu, dar noile privilegii n-au avut rezultatul scontat, ci dimpotrivă au sporit conflictele dintre venețieni și genovezi în Constantinopol și alte orașe ale Imperiului, au sporit nesiguranța cetățenilor și nemulțumirea autorităților imperiale. De aceea împăratul a decis să adopte o hotărâre radicală, cu consecințe incalculabile pentru viitorul Imperiului. După pregătiri minuțioase, autoritățile bizantine au arestat într-o singură zi pe toți negustorii venețieni din stat, aproximativ 20 000, le-a confiscat bunurile materiale și i-a aruncat în închisoare la 12 martie 1171. În această situație flota venețiană condusă de dogele Vitale al II-lea Michiel (1156-1172), a atacat coasta Dalmației, a debarcat în insula Eubeea și a jefuit apoi insula Chios. După arestarea comercianților venețieni în Constantinopol la anul 1171, Republica trece în barca adversarilor Imperiului Bizantin, fapt ce constituie un eveniment hotărâtor în pregătirea stărilor de spirit ce au condus la cucerirea și jefuirea Constantinopolului în vremea Cruciadei a Patra. După moartea împăratului Manuel I Comnenul, în septembrie 1180, sentimentele antilatine din Bizanț se-au

accentuat și au dat naștere la marea revoltă din aprilie 1182, îndreptată atât contra negustorilor italieni, cât și a latinilor, care ocupau poziții cheie în guvernarea Imperiului Bizantin de către regenta Maria de Antiohia, văduva lui Manuel. Sursele latine vorbesc de zeci de mii de victime și de scene sângeroase pe străzile Constantinopolului. Venirea la putere a Angelilor a modificat politica Imperiului față de venețieni, în speranța scoaterii Comunei din alianța antibizantină ce se anunța. Isaac al II-lea (1185-1195) a reînnoit clauzele tratatului lui Manuel I din 1175, privind daunele și restituirea privilegiilor, cu condiția ajutorului venețian în cazul unui atac străin (februarie 1187). Tratatul e reînnoit doi ani mai târziu în iunie 1189 și lărgit după un deceniu în 1198. În timpul Cruciadei a Patra când cavalerii occidentali erau sub zidurile Constantinopolului, pe tronul Bizanțului se afla Alexios al III-lea (1195-1203), care îl detronase și orbise pe fratele său Isaac al II-lea, iar fiul celui din urmă încheiase un tratat la Zara cu venețienii și francezii în vederea restaurării sale pe tronul Bizanțului. La 13 aprilie 1204 Constantinopolul a fost cucerit de cavalerii Cruciadei a Patra. Istoricul Denis A. Zakythinos preciza faptul că în expediția care s-a încheiat cu cucerirea Constantinopolului, rolul Veneției a fost proponderent. Timp de trei zile, cavalerii occidentali au devastat în mod sălbatic Constantinopolul. Timp de trei zile, scenele de jaf și dezmăț au continuat până ce marele oraș a fost distrus și populația s-a îngrozit. Nicetas Choniates spunea că până și sarazinii ar fi avut mai multă milă față de oraș. Constantinopolul a fost stăpânit de latini din 1204 până în anul 1261 când Mihail al VIII-lea Paleologul a recucerit orașul din mâinile latinilor. Dintre toate puterile apusene, Veneția a suferit cel mai mult ca urmare a restaurării Imperiului Bizantin, de aceea a sprijinit proiectele latine de reatacare a capitalei bizantine. Imediat după căderea Imperiului latin Veneția a început o activitate diplomatică în acest sens. Recucerirea Constantinopolului de forțele de la Niceea la 25 iulie 1261 a marcat începutul renașterii Imperiului Bizantin care își va mai duce existența încă aproximativ două veacuri până când turcii conduși de Mahomed al II-lea vor cuceri Constantinopolul în 1453.

Capitolul al cincilea din lucrare prezintă rolul jucat de venețieni în deturnarea Cruciadei spre Zara și Constantinopol. Începând cu secolul al XIX-lea au început să fie analizate din punct de vedere critic principalele surse ale Cruciadei a Patra. Unii istorici i-au considerat vinovați pe venețieni de devierea Cruciadei spre Constantinopol, astfel încât a luat naștere așa zisa „teorie a conspirației”. Istoricul și diplomatul francez Louis de Mas Latrie (1815-1897) afirmă că Villehardouin a fost înșelat de către venețieni în ceea ce privește devierea Cruciadei din Egipt. Profesorul Alfred J. Andrea afirmă că Paul Riant a mers pe ideea unui complot între Filip,

Bonifaciu și tânărul Alexios, întruniți la Curtea germană a lui Filip de Suabia la Crăciunul anului 1201. El arată că venețienii ar fi acceptat planul în deplină cunoștință de cauză. Alfred J. Andrea consideră că valoarea lucrării lui Paul Riant este știrbită de speculațiile excesive pe care le conține. Un moment important în istoriografia Cruciadei a Patra l-a constituit, la sfârșitul secolului al XIX-lea, apariția lucrării istoricului german Walter Norden (1876-1937) în care el afirmă că nimeni n-ar fi putut avea suficientă putere de previziune ca să poată conspira o diversiune a Cruciadei. El crede că au existat cauze ascunse care i-au făcut pe cruciați și pe venețieni să profite de oportunitatea oferită de tânărul Alexios. În opinia lui Norden, Villehardouin a fost în esență corect. Acest punct de vedere al lui Norden a devenit extrem de influent printre istoricii care s-au ocupat de studiul Cruciadei a Patra. Bizantinologul belgian Henri Gregoire (1881-1964), fondatorul studiilor bizantine în Belgia, într-un articol publicat în anul 1941 susține teoria conspirației în ceea ce privește atacarea Constantinopolului. Unul dintre cei mai importanți istorici ai Cruciadelor din Statele Unite ale Americii este Thomas F. Madden, în prezent președinte al Departamentului de Istorie a Universității Saint Louis, specialist în studii medievale italiene, respectiv în istoria Veneției și implicat în problematica Cruciadei a Patra. Cea mai importantă lucrare dedicată Cruciadei a Patra este cea realizată împreună cu istoricul Donald E. Queller. Cei doi autori încearcă să-i apere pe venețieni în ceea ce privește devierea Cruciadei spre Constantinopol. Istoricul Jonathan Phillips se numără printre istoricii care încearcă să diminueze judecățile ostile cu privire la comportamentul cavalerilor cruciați la momentul devastării Constantinopolului. După cum am văzut implicarea Veneției în devierea Cruciadei a Patra spre Constantinopol a aprins aprige discuții între istorici. Conchidem spunând că Veneția a profitat de conjunctura oferită de organizarea unei noi expediții cruciate în Răsărit și se face, cel puțin parțial vinovată de deturnarea Cruciadei a Patra spre Zara și Constantinopol din motive economice, profitând din plin de șansa oferită de tânărul prinț Alexios al IV-lea.

Cel de-al șaselea capitol al lucrării prezintă împărțirea teritoriilor bizantine cucerite de cruciați și rolul jucat de Veneția în împărțirea acestora. Constantinopolul a fost împărțit între împăratul latin Balduin și dogele Veneției, Enrico Dandolo. Venețienii și-au asigurat cel mai bun profit din împărțirea teritoriilor cucerite de la bizantini. Republica Sfântului Marcu va lua în stăpânire cetăți precum Dyrrachion și Ragusa pe coasta adriatică, iar în Peloponez orașele portuare Koron și Modon. Veneția și-a întemeiat noua sa putere pe anexarea porturilor și insulelor cele mai importante. Republica Veneția și-a creat în Orient un puternic imperiu colonial, venețienii

controlând întreaga rută maritimă a Veneției la Constantinopol. Deznodământul Cruciadei a Patra a dus la dezintegrarea Imperiului Bizantin și la crearea pe teritoriul său a unor state conduse de feudali francezi și venețieni, după modelul organizării vieții feudale în Europa Occidentală, dar și a unor state bizantine independente.

Capitolul al șaptelea prezintă situația Bisericii din Constantinopol în perioada stăpânirii latine, precum și ofensiva Papalității în spațiul răsăritean. Datorită faptului că toate încercările papale de până atunci, de a impune ecleziologia romană asupra Constantinopolului eșuaseră, Inocențiu s-a folosit de prilejul oferit de Cruciada a Patra de a subjuga Biserica Constantinopolului. Prima grijă a papei Inocențiu al III-lea, după biruința cruciaților apuseni de la Constantinopol, a fost aceea de a organiza viața bisericească din capitala Imperiului și din celelalte teritorii cucerite. Cucerirea Constantinopolului de către latini în urma Cruciadei a Patra (1204), a avut consecințe considerabile asupra vieții religioase din Răsărit și asupra relațiilor bisericești dintre răsăriteni și apuseni. În opinia istoricului britanic Steven Runciman, Cruciada a Patra, care a culminat așa cum am arătat cu devastarea Constantinopolului, reprezintă punctul final al separării dintre Răsărit și Apus, întrucât poporul din Bizanț nu a putut uita niciodată barbaria apusenilor. În centrul separării dintre Biserica Răsăriteană și cea Occidentală s-a aflat puterea crescândă a Papalității și transformarea acesteia în chiar vremea Cruciadei a Patra în ceea ce era în esență o monarhie religioasă. Bizantinii respingeau cu tărie orice pretenții ale papei la puterea seculară și la Primatul de jurisdicție. Toate pretențiile Papalității erau considerate false și ireconciliabile din perspectivă ortodoxă. În opinia bizantinilor autoritatea supremă era deținută de Sinoadele Ecumenice.

În lucrarea de față ne-am propus, așa cum am arătat în proiectul de cercetare, să prezentăm relațiile dintre Imperiul Bizantin și Republica Veneția în vremea Cruciadelor (sec. XI-XIII), respectiv să aducem la lumină tratatele de colaborare dintre cele două puteri, dar și disensiunile dintre cele două părți, care au generat conflicte majore, așa cum au fost arestarea și masacrarea venețienilor la Constantinopol în anii 1171-1172 și 1182, precum și cucerirea și jefuirea Constantinopolului de către venețieni și francezi la anul 1204 în timpul Cruciadei a Patra. Relațiile speciale ale Veneției cu Bizanțul au fost legate de privilegiile dobândite de Republica Sfântului Marcu în domeniul comerțului. Toate aceste tratate semnate de bizantini în decursul timpului, din 992 și până în 1198, cu Republica Veneția au făcut din Republica Sfântului Marcu o mare putere maritimă și comercială, au ținut Imperiul Bizantin pe loc, și în cele din urmă au dus la cucerirea

Marelui Oraș de către cavalerii celei de a Patra Cruciade, care ghidați de vasele venețiene vor cuceri și jefui Constantinopolul în anul 1204.

Perioada Cruciadelor a tensionat foarte mult relațiile dintre Bizanț și creștinătatea apuseană. Prezența cruciaților apuseni în pământurile Imperiului Bizantin, jafurile făcute de cruciați în dauna locuitorilor Imperiului, barbaria și comportamentul apusenilor i-au făcut pe bizantini să-I privească cu dispreț pe latini, care la rândul lor îi considerau pe bizantini ca trădători ai cauzei cruciate. Cucerirea și devastarea Constantinopolului în timpul Cruciadei a Patra, stăpânirea latină a Constantinopolului până în anul 1261, ofensiva de latinizare forțată a papei Inocențiu al III-lea în teritoriile bizantine ocupate de latini, au dus la adâncirea prăpastiei dintre bizantini și apuseni, au slăbit puterea Imperiului Bizantin, care în cele din urmă va cădea în mâinile turcilor la 29 mai 1453.